

Cabaret scenen

Byens Lys

eller

Det er Sjov at være til

– en cabaret-mosaik

Urpremiere 12. januar 2001

Før pausen

· Teatret

Prolog
(Kjeld Abell)

Alle

Løft din hat og sving din stok
(Børge Müller & Kai Normann Andersen)

Jens

Oh Dagmar
(Olfert Jespersen)

Merete

· En lejlighed i Skolegade

Glemmer du...?
(Børge/Arvid Müller & Kai Normann Andersen)

Karen-Lis

Emilies hjertebanken (uddrag)
(J.L. Heiberg & Johan Strauss d.æ.)

Stinne

· Teatercaféen

Ølhunden glammer
(Poul Henningsen & G.B. de Curtis)

Jens

Byens lys
(Poul Henningsen & Bernhard Christensen)

Stinne/Karen-Lis/Merete

En dag er ikke levet uden kærlighed
(Børge/Arvid Müller & Dan Folke)

Stinne

Emigranten
(Kjeld Abell & Niels Søren Hansen)

Merete

Nå-visen
(Poul Henningsen & Bernhard Christensen)

Karen-Lis

· Uden for Teatercaféen

Du gamle måne
(Ludvig Brandstrup & Kai Normann Andersen)

Jens

· Lejligheden i Skolegade

Hot Hot
(Mogens Dam & Kai Normann Andersen)

Merete

I aften
(Børge Müller & Karen Jönsson)

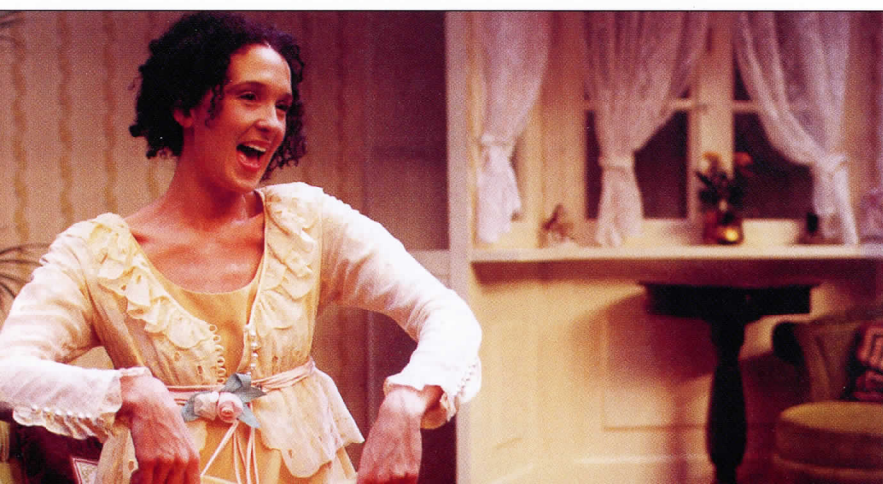
Stinne

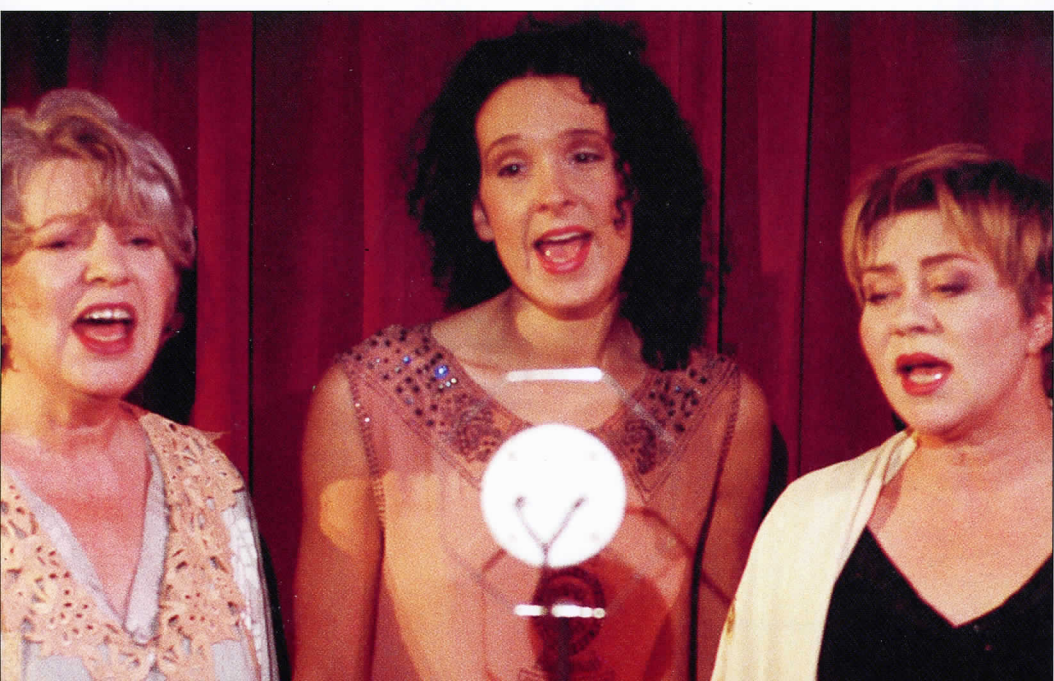
Der var engang... (uddrag)
(Holger Drachmann)

Jens/Stinne

På den ene side
(Poul Henningsen & Bernhard Christensen)

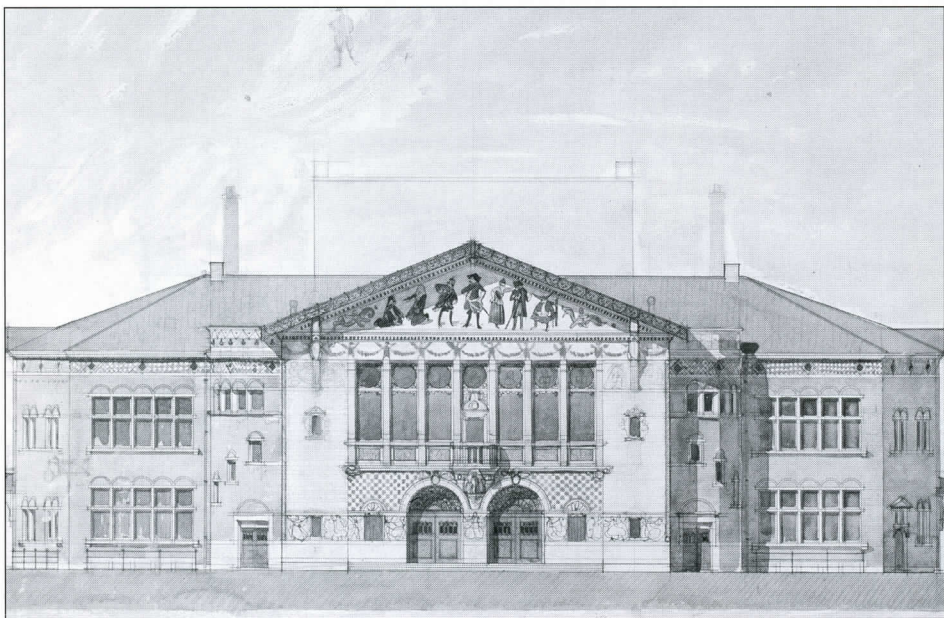
Stinne/Jens

Aarhus Teater

Af Boje Marstal

“Teatret satte i aften en rekord med hensyn til hede og ilde lugt, som vistnok lastrummet i et slaveskib ville have ondt ved at stikke. For fakirer og selvpinende devischer, der ville døde deres kød må teatret være fortræffeligt, men man skulle virkelig tro, at aarhusianere snart for alvor rejste sig mod en sådan fortsat nyden gennem lidelse.”

Ja, sådan har der stået i avisen engang – endda i Århus Stiftstidende. Ikke ligefrem nogen rosende udtalelse om Aarhus Teater – og aldeles ikke noget at citere her i et festligt jubilæumsprogram skulle man synes.

Men rolig, bare rolig – det er i virkeligheden ikke det her teater, det drejer sig om, teatret der i år runder de hundrede år.

Det er denne bygnings forgænger, der måtte stå for skud, og det måtte den tit og ofte, da attenhundredetallet lakkede mod enden. Forgængeren lå i Kannikegade, og det skal retfærdigvis siges, at denne teaterbygning engang havde været noget nær byens stolthed. Men dette ‘engang’ var i 1890’erne meget længe siden, og bygningen var langsomt men sikkert gået i forfald.

Der var jo det med pengene – der findes vist ingen teatre i verden, der ikke kender til økonomiske vanskeligheder, og det gamle Aarhus Teater var ingen undtagelse. Der var aldeles ikke råd til en sådan luksus som almindelig vedligeholdelse.

Århusianerne gik godt nok i deres teater, men forholdene blev værre og værre. Ventilationen var som nævnt i avisen under al kritik – hvis der altså overhovedet var nogen ventilation. Og så var der det med brandfaren. I 1881 brændte det store Burg-teater i Wien – en forfærdende katastrofe, hvor en masse tilskuere indebrændte. Det satte tanker i gang i Århus, men det kom der nu ikke noget ud af i første omgang. Wien lå jo heldigvis så dejligt langt væk – men faren var der. I måned-skriftet ‘Jylland’ skrev teater-direktør Poul Friis i 1892 i en opsats om danske provinsteatre blandt andet: “... men værst af dem alle er dog teatret i Aarhus.

Påklædningsværelserne ligger oppe på loftet bag sofitterne. I ildebrandstilfælde synes skuespillerne redningsløst fortabt. Der er rigtignok anskaffet et knudetov, ved hjælp af hvilket de under en påkommende ildebrand skal entre fra loftet ned på gaden.

Under mit sidste ophold i Aarhus spurgte jeg en dag hvor dette tov var. Ingen anede det. Men langt om længe fandt vi det – nede i kælderen blandt en bunke andet skrammel. Som bekendt er det jo ved teaterbrande sofitterne og snore-loftet der først må holde for. Hvad skal da skuespillerne gribe til når redningsknudetovet ligger forsvaret gemt i kælderen? Og så på scenen! Ingen plads mellem kulisserne – gamle udslidte dekorationer. Der er heller ikke nogen foyer – kort sagt: ikke spor af hygge.”

1892. Nu måtte der ske noget. Aviserne kastede sig over den gamle bygning – det er jo altid rart at have noget at rakke ned på – og kravet om en fornyelse begyndte at presse sig på.

Der var sket så meget i Aarhus i tiåret forinden – Sct. Clemens-broen var bygget, og det havde grebet radikalt ind i hele byplanlægningen. Den gamle bispegård og husene omkring domkirken var revet ned.

Bispetorvet var skabt, og arkitekten Vilhelm Dahlerup, der i 1870’erne havde givet København et splinternyt kongeligt teater – han vejrede morgenluft og indsendte en fiks og færdig tegning til en teaterbygning på torvet – stort set der hvor teatret ligger i dag.

Men en fiks og færdig arkitekttegning er én ting – et byråd noget ganske andet. Hvorfor vedtage noget i dag, når det kan udsættes til i morgen. “Skulle vi ikke ad erfaringens vej vinde kundskab til hvor stor en del af pladsen der behøves til torvebrug, og hvor meget der som følge heraf kunne rådes over til andet øjemed”. Med andre ord – den fine professor Dahlerup gled ud i mørket.

Men ideer var der nok af. En af dem involverede et aktieselskab med støtte fra københavnske banker. Men – københavnske banker – byrådet i Aarhus betakkede sig. Endnu måtte man nøjes med 'den gamle svedekasse', som folkeviddet døbte bygningen i Kannikegade.

Men så kom der endelig gang i sagerne. En kreds af byens bedre borgere fandt sammen i december 1895 og kunne allerede måneden efter forelægge offentligheden et fuldt færdigt program. Man havde endda en tegning over et kommende teater parat, men det blev heller ikke til noget – byrådet var ikke tilfreds med en placering på det gamle teaters plads, nu var man omsider moden til den store beslutning: selvfølgelig skulle Aarhus ny Theater ligge på Bispetorvet. Og endelig kom så arkitekten Hack Kampmann ind i billedet.

Kampmann var en betydelig arkitekt – han er manden bag politigården i København, udvidelsen af Glyptoteket sammesteds, toldkammeret i Århus og Randers Statsskole for bare at nævne få eksempler på hans virke. Men også Kampmann havde sit at kæmpe imod denne gang – hans teater fyldte for meget, han måtte revidere sine planer og rykke bygningen længere tilbage, der hvor den ligger nu. Og der skulle skaffes penge, mange penge endda. Først måtte byens spidser pænt punge ud – blandt andet betalte Otto Mønsted et klækkeligt beløb.

Mønsted var manden, der som den første i landet havde skabt en fabrikation af det såkaldte 'kunstsmør' – altså margarine. Oven i købet i Århus.

Derefter måtte offentligheden holde for. Opførelsen af teatret var jo, som det hed, "en borgersag, og for det ny Teater vil det være af væsentlig betydning, om de flest mulige af borgerne ere aktionærer. Des større bliver interessen for teatrets præstationer, og des større bliver hermed teatrets indtægter og aktionærenes udbytte. Teatrets opførelse skal udføres af medlemmer af aktieselskabet. Derfor har det også praktisk betydning for alle håndværkere og leverandører at være aktionærer".

Og folk købte skam pænt aktier i foretagendet. Der var endda små solskinshistorier som den om en håndværker, der købte tre aktier à 100 kroner.

Derefter spurgte hans kone, om hun ikke for sin part måtte tegne to aktier 'idet hun samtidig erklærede sig villig til at renoncere på to kjoler'. Manden slog til, og hun fik sine aktier.

Nu så det hele lovende ud – men nye projekter har altid modstandere. Der er altid nogen, der er sure, når der for eksempel skal bygges broer – og teatre. Først var det galt, at man havde knyttet sig så fast til denne Hack Kampmann. Burde der ikke have været udskrevet en konkurrence?

Og hvad med økonomien, den hellige økonomi? Og konsekvenserne?

Ville Mariager nu også forlange at få et teater??

Ejeren af 'svedekassen' rykkede ud. Han kunne sort på hvidt opregne, hvor galt det måtte gå. Med største henrykkelse noterede han sig, hvor mange teatre i indland og udland der i tidens løb var gået konkurs. Men desværre var der jo Folketeatret i København – det gik aldeles udmærket!

Og det gik også i Århus. Det gik, som det så ofte går i de folkekomedier, som teatret i sine hundrede år har opført: de gode sejrede til sidst. I februar 1899 blev grundstenen nedlagt, og bare halvandet år senere stod bygningen færdig, så overdådigt udsmykket at betegnelsen 'Nordens smukkeste teater' blev hæftet på den. Jo, der stod nu Aarhus Teater med sin imponerende facade. Der er mindelser i den om græske templer – ikke for ingenting havde Kampmann nogle år forinden været i Grækenland sammen med brygger Jacobsen – men guderne er her erstattet af Holbergfigurer. Og det var netop Holberg, der stod på plakaten ved den højtidelige åbningsforestilling den 15. september 1900 – for hundrede år siden. 'Erasmus Montanus' gik over scenen, efterfulgt af en lille opera som den dengang så berømte August Enna havde komponeret til lejligheden. Det siger sig selv, at alt hvad der kunne krybe og gå af honoratiores var tilstede – og stemningen var høj. Teatret var jo byens ejendom, hele økonomien bag det hvilede på aktionærene – syv hundrede århusianere havde medvirket.

Nu har det så stået i hundrede år, og hundrede år er lang tid. Den 15. september 1900 – jo, den første bil var netop kommet til landet, trukket gennem tolden af en hest (der stod af gode grunde ikke noget om biler i toldernes reglementer, men en hestevogn ved man da, hvad er) – og endnu skulle der gå et helt år, før brødrene Wright i USA foretog de første rejehop med verdens første flyvende maskine. Og nede i Italien sad en vis Marconi og eksperimenterede med radiobølger uden at ane, at hans opfindelse tredive år senere skulle blive en alvorlig konkurrent til netop – Aarhus Teater. For selvfølgelig gik det ikke altid så glat, som man kunne have ønsket det. Teatret har haft sine kriser, sine op- og nedture, sådan som alle teatre har det i verden – og det måtte i Besættelsens sidste fase indkassere en hilsen fra Schalburgkorpset i form af en bombe, der nær havde gjort en ende på det hele.

Men det står der altså endnu, klar til at tage hundrede år mere. Og som man altid trøstende siger til gamle mennesker, der når den selv samme høje alder: de første hundrede år er de værste!

Boje Marstal er programmedarbejder på Danmarks Radio, hvor han har været vært ca. 800 gange på den klassiske morgenmusik og leverandør af næsten 400 af de kulturhistoriske 'Danmark Kort' som kan høres hver morgen 8.05 på P1. Han er desuden tidl. docent ved Vestjysk Musikkonservatorium i Esbjerg.

Efter pausen

· Lejligheden i Skolegade

Den store, store, store kærlighed
(Viggo Barfoed & Jules Sylvain)

Stinne/Jens

· Tilbageblik i Skolegade

Skærmydsler (uddrag)
(Gustav Wied)

Merete/Karen-Lis

· Teatercafeen

Jeg gi'r mit humør en gang lak
(Poul Henningsen & Kai Normann Andersen)

Stinne

Grå invasion
(Poul Sørensen)

Karen-Lis/Stinne

Det er en af de ting jeg har lært
(Poul Henningsen/Børge Müller & Kai Normann Andersen)

Karen-Lis

· Nutiden – på gaden

Vinduesudstilling
(Benny Andersen)

Stinne/Jens

Skynd dig langsomt
(Benny Andersen)

Stinne/Jens

· Lejligheden i Skolegade

Vers om snapsen
(Halfdan Rasmussen)

Karen-Lis/Merete

Jeg var strutt'ne i ungdommens sommer
(Ernst Bruun Olsen & Finn Savery)

Merete

Lykken
(Benny Andersen)

Karen-Lis

· Teatret

At fange en stemning
(Tove Ditlevsen)

Merete/Stinne

Epilog
(Kjeld Abell)

Alle

Det er sjov at være til
(Mogens Lorentzen & Jimmy McHugh)

Alle

Supplerende musik af Frederick Loewe, George Gershwin, Fats Waller
og Niels Søren Hansen

